

Музичне виконавство та педагогіка

Musical performing and pedagogy

UDC 78.072.2

DOI 10.33287/221928

Громченко Валерій Васильович,
*кандидат мистецтвознавства, доцент,
проректор з наукової роботи
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки*

тел. (097) 470 - 23 - 10

e-mail: gromchenko.valeriy@gmail.com

ДО ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ МИТЦЯ У СВІТЛІ МИСТЕЦЬКОГО СИНТЕЗУ (творчо-виконавський аспект)

Мета статті – виявлення деяких практично означених специфічних рис, певних своєрідних властивостей процесу самоактуалізації митця в синтетичному мистецькому просторі художньої культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Ціллю пропонованої розвідки є також окреслення професійно належного механізму щодо найбільш максимальної дієвості вивільнення особистісного потенціалу, становлення відповідного рівня самоактуалізації у творчої особистості. **Методи дослідження** формуються в наслідку задіяння ряду емпіричних підходів у вивченні феномену самоактуалізації митця в контексті мистецького синтезу. Використовуються, насамперед, методи спостереження та узагальнення, які виявляють, перш за все, практичні ознаки явища самореалізації, самовираження творчої особистості в синтетичному мистецькому просторі. **Наукова новизна** пропонованого дослідження зумовлюється виявленням, передусім, практичної складової процесу самоактуалізації митця у вирі синтетичності культурно-мистецької палітри сьогодення. **Висновки.** Своєрідність самоактуалізації митця в сучасному просторі полімистецького синтезу має яскраво виражений художньо-практичний та, в цілому, дієво-комплексний характер, який задіє художньо-виконавську впевненість, емоційно-чуттєву відвертість творчо-виконавського

процесу й, безумовно, переконливість художньо-творчого акту. При цьому, наголосимо, що вище окреслені процеси генерують високий рівень самоактуалізації митця лише за умови творчо-дієвої акцентуації надособистісних понять, які призводять до стану децентралізації власного „я”, до продукування творцем-індивідуумом надособистісних категорій буття.

Ключові слова: митець, самоактуалізація, потенціал, устремління, індивідуум, свідомість, здібності, феномен, специфіка, художньо-творчий акт.

Громченко Валерій Васильевич, кандидат искусствоведения, доцент, проректор по научной работе Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки

К проблеме самоактуализации художника в свете синтеза искусств (творчески-исполнительский аспект)

Цель статьи – выявление некоторых практически отмеченных специфических черт, определённых своеобразных свойств процесса самоактуализации художника в синтетическом пространстве искусства художественной культуры второй половины XX – начала XXI столетий. Целью предлагаемой разработки является также очерчивание профессионально необходимого механизма относительно наиболее максимальной действенности освобождения личностного потенциала, становления определённого уровня самоактуализации творческой личности. **Методы исследования** формируются в результате задействования ряда эмпирических подходов в изучении феномена самоактуализации художника в контексте синтеза искусств. Используются, прежде всего, методы наблюдения и обобщения, которые выявляют практические черты явления самореализации, самовыражения творческой личности в синтетическом пространстве искусства. **Научная новизна** предлагаемого исследования обуславливается выявлением, в первую очередь, практической составляющей процесса самоактуализации художника в круговороте синтетичности культурно-творческой палитры современности. **Выводы.** Своеобразие самоактуализации художника в современном пространстве поликультурного синтеза имеет ярко выраженный художественно-практический и, в целом, действенно-комплексный характер, который задействует художественно-исполнительскую уверенность, эмоционально-чувственную откровенность творчески-исполнительского процесса и,

безусловно, убеждённости, касательно художественно-творческого акта. При этом, подчеркнём, что вышеотмеченные процессы генерируют высокий уровень самоактуализации художника только при условии творчески-действенной акцентуации надличностных понятий, которые приводят к состоянию децентрализации собственного „я”, к генерированию художником-индивидуумом надличностных категорий бытия.

Ключевые слова: творец, самоактуализация, потенциал, устремление, индивидуум, сознание, способности, феномен, специфика, художественно-творческий акт.

Hromchenko Valerii, candidate of Arts, docent, vice rector of research for Mikhail Glinka academy music of Dnepropetrovsk region

To the problem of artist's self-actualization in the light of art synthesis (creatively performing aspect)

The target of this article is disclosing the same practically remarked particular traits, determined peculiar properties of process concerning artist's self-actualization into synthetic spice of art for artistic culture of the second half of the 20th – the beginning of the 21st centuries. The purpose of proposed scientific disquisition is also delineating of professionally necessary mechanism in reference to the most maximal activity for liberation of individual potential, establishing of the specific level as touching a self-actualization of creative personality. **The methods** of this investigation are forming as the result from including the series of empirical approaches in the studying of the artist's self-actualization phenomenon into the context of art synthesis. The methods observation and generalization are applying in the first place, which discover the practical traits of the self-actualization's appearance, the self-expression of creative personal in the synthetic spice of art. **The scientific newness** of represented investigative theme is conditioned by detection, the first of all, practical part of the artist's self-actualization process into circulation from synthesis of culturally creative pallet of the contemporaneity. **Conclusions.** The particularity of artist's self-actualization in the modern spice of multicultural synthesis has the bright expressive artistically practical and, in to the total, actively complex character, which engages artistically performing confidence, emotionally sensual frankness of creative performing process and, certainly, conviction, in reference to the artistically creative act. Herewith, emphasize, that above-mentioned processes generate the high level of artist's self-actualization only on

situation of creatively active accentuation of over-personal life categories, which bring to the condition of decentralization concerning the own „me”, to the generalization by creator-individual of over-personal existent positions.

The key words: creator, self-actualization, potential, aspiration, individual, consciousness, abilities, phenomenon, particularity, artistically creative act.

Постановка проблеми. Потреба людини у самовдосконаленні, в якомога більшій реалізації власного, глибинно-прихованого потенціалу, є одним з природніх устремлінь без виключення для кожної особистості, для кожного індивідуума сучасного соціуму. Саме такого роду інтенції, означені прагненнями до самовираження, самореалізації, саморозвитку, самоутвердження, яскраво окреслюють одну з найактуальніших сфер новітньої науково-дослідницької думки – галузь психології особистості, з її магістральним, ключовим феноменом самоактуалізації.

Наголосимо, що у другій половині ХХ та особливо на початку ХХІ століть, такого роду еволюційні устремління особистості у максимально-творчій активності взаємодіють із всеосяжною полікультурною множинністю, явищем синтезу мистецтв, з майже тотальною конгломерацією різноманітних жанрів, стилів, мистецьких напрямів, художньо-композиційних та сценічно-репрезентативних форм тощо.

Відтак, багатогранна мистецька синтетичність у її взаємозбагаченні на полярно різних рівнях творчо-еволюційних перетинань (художньо-образний, композиційний, виконавсько-технологічний, емоційно-чуттєвий, ідейно-змістовний та ін.) ставить перед людиною-творцем (музикантом, актором, танцівником, поетом, режисером й ін.) питання щодо спроможності пробудження, вияву її творчо-дієвої активності, реалізації та максимального впровадження її художньо-творчих можливостей, потенційно-вагомих мистецьких задатків, характерно-спеціалізованих здібностей, в цілому, зацентруємо, здійснення розкриття та щонайбільшого усталення своєрідності особистісної самоактуалізації митця.

Актуальність означеної теми зумовлюється надзвичайно активною динамікою імплементації ключових ознак постмодерної епохи в усі без виключення види мистецької палітри сьогодення. Принцип цитування, об'єднання в одній творчій особі талантів

автора-творця й виконавця-інтерпретатора, максимальність утвердження гуманістичної основи культурно-мистецького творення, нівелювання жанрових та стильових кордонів, формо-усталених структур художніх композицій вимагають від творчої особистості нових та у певній мірі кардинально різноманітних підходів до мистецьких процесів. А звідси й питання самоактуалізації митця сягає пріоритетності.

Підкреслимо, що на сьогодні вже недостатньо володіти лише деякими ключовими навичками, відповідними фундаментальними техніками з того чи іншого виду мистецтва. Творча особистість початку XXI століття має з ясною свідомістю оперувати низкою філософських, психологічних факторів художньо-творчої дієвості.

Огляд літератури з означеної теми, на жаль, мало представляє практичну складову відносно професійно-активних навичок щодо мистецько-синтезованих творинь. Такі відомі вчені як А. Маслоу [4; 5], Д. Леонтьєв [3] та ін. недостатньо пов'язують результати власних досліджень у галузі психології особистості з практикою безпосереднього мистецького творення. Відтак і показники специфічності, ряд своєрідних практичних характеристик розвитку самоактуалізації митця в культурно-мистецьких зверненнях, насамперед другої половини XX – початку XXI століть, залишаються ще недостатньо дослідженими.

Мета статті – виявлення деяких практично означених специфічних рис, певних своєрідних властивостей процесу самоактуалізації митця в синтетичному мистецькому просторі художньої культури другої половини XX – початку XXI століть. Ціллю пропонованої розвідки є також окреслення професійно належного механізму щодо найбільш максимальної дієвості вивільнення особистісного потенціалу, становлення відповідного рівня самоактуалізації у творчої особистості.

Основний матеріал. Обрії феномену синтезу мистецтв являють у сьогоденні наукової думки надзвичайно широкий спектр дослідницьких поглядів. Та все ж таки, динаміка взаємопроникнення ідейно-образного змісту крізь матеріалізовані технологічно-виконавські устої, оцінка колаборації різних видів мистецтв з погляду їх художньо-часткової ваги та загального культурно-мистецького результату, характерологічне означення особистості у стані професійно-багатогранної спроможності та ще чимало інших питань концентрують увагу саме на постаті митця (музиканта-

виконавця, танцівника, актора), фігура якого завжди була й залишається квінтесенцією, осердям імплементації певного художнього продукту.

Відтак, завжди затребувана індивідуальність творця на мистецькій сцені окреслюється не лише широким професійно-універсальним означенням, але й, вочевидь, усталеною потребою самовираження, в цілому, устремлінням до самоактуалізації.

Надзвичайно важливо усвідомлювати, що виявлення та акцентуація власних потенційних можливостей є природнім усталеним процесом для будь-якої людини, незалежно від сфери її професійної діяльності. Ще у 1939 році відомий американський психіатр, невролог, викладач німецького походження Курт Гольдштейн (1878 – 1965) у книзі „Організм. Холістичний підхід” вперше утвердив поняття „самоактуалізації” в актуальному, особистісно-дієвому значенні для кожної людини сучасного соціуму. „Будь-який організм, й особливо людський, має устремління до актуалізації тих можливостей, які закладені в ньому від природи. Процес виявлення цих можливостей Гольдштейн і назвав самоактуалізацією, розглядаючи її в якості основоположного мотиву та цілі людського життя” [1, 109].

Підкреслимо, що процес самоакцентованої об’єктивації митця в акті художньо-мистецького творення здійснюється за допомогою магістрально-визначальної особистісно-індивідуальної якості, а саме – психологічного стану упевненості.

Означена професійна властивість артиста-творця у безпосередньому художньо-виконавському акті процесу творення позначається одночасно двома характерологічними векторами – упевненістю у високо художньому тлумаченні мистецького твору, а також переконаністю у власних професійно-виконавських здібностях. Одночасна взаємодія та, безумовно, взаємодоповнення цих двох напрямів формується універсальністю професійної творчовиконавської природи митця. І власне тут слід наголосити, що якраз у першому напрямі – максимально упевненому стані виконавця щодо інтерпретації, передачі ідейно-образного змісту певної композиції, й буде критись одна з ключових характерологічно визначальних особливостей самоактуалізації митця.

Наголосимо, що свідоме перенесення акценту у безпосередньому творчому акті зі стану власних технологічно-виконавських процесів на акцентуацію передачі художнього змісту

твору, розкриття його ідейно-змістовного контенту, суттєво розширює свідомість митця, виводячи її за кордони його власного, звичного „я”. У такий спосіб відбувається утвердження надособистісної творчо-виконавської процесії.

Техніцизм, що являє у його найширшому значенні численні технологічно-виконавські навички митця будь-якої культурно-мистецької сфери, окреслюється абсолютно усталеним місцем лише у лоні задалегідь напрацьованих динамічних стереотипів. При цьому, кропітке відпрацювання й доведення до стану автоматичної досконалості всієї психофізіологічної системи процесу творення, дозволить митцю з максимальною проникливістю заглибитись у світ художньої образності, ідейно-концентрованої драматургії, що у наслідку й означить, шляхом художньо-чуттєвої реакції від мистецької аудиторії, акт вивільнення його глибинно-особистісних можливостей.

До максимально дієвих якостей особистості, що спричиняють розкриття її індивідуально-самобутнього потенціалу, самоактуалізують індивідуума у сучасній полікультурній площині, належить також й емоційна відвертість творчо-виконавського процесу. Рівень чуттєвого проникнення у художнє, ідейно-образне насичення мистецької композиції розкриває ступінь духовної відвертості спілкування митця з публікою, його правдивість відтворення власного художньо-інтерпретаційного погляду, окреслює рівень змістовно-сюжетного тлумачення творчої думки, художнього помислу стосовно того чи іншого твору мистецтва.

Безумовно, щонайвищий емоційно-чуттєвий показник такого роду відвертості, творчо-виконавської щиросердності у спілкуванні творця з поціновувачами культурних звершень, у значній мірі динамізує процес самоактуалізації творчої особистості.

Один з найвідоміших психологів ХХ століття, засновник гуманістичної психології, американець Абрахам Маслоу у фундаментальній праці „Нові грані людської природи” визначає вісім ключових шляхів самоактуалізації особистості. Так, у розділі „Самоактуалізація та її передумови” знаний вчений наголошує на необхідності досягнення індивідуумом стану самозабуття, самовідречення, шляхом максимального заглиблення у сутнісне наповнення тієї чи іншої справи. При цьому, підкреслимо, дану властивість процесу самоактуалізації науковець ставить на перше місце, тим самим, зумовлюючи її магістрально-важливе положення,

утверджує її як ключову умову щодо виявлення природньо-потенційних можливостей особистості [5].

Безумовно, такого роду процес розкриття самобутніх здібностей митця зумовлює як відмову від постійного технологічно-виваженого контролю над виконавською технікою, так і максимальність розширення художньо-образних горизонтів, драматургічних, ідейно-сюжетних видноколів у свідомості творця-індивідуума. Відтак, надзвичайно важливим та результативно-доленосним для творчої особистості постає розвиток загальної культурно-мистецької освіченості, творчо-художньої чутливості виконавця.

Таким чином, максимально упевнено можна констатувати феномен трансперсональності, тобто явища розширення свідомості за кордони власного світовідчуття, за межі особистісного „я”.

Означена практична дієвість у світлі синтетичності сучасного мистецького продукту має вирішальне значення для самоактуалізації митця. Художня результативність у поєднанні музичного, театрального, хореографічного, циркового, літературно-поетичного, кінематографічного та інших видів мистецтв у визначальній мірі обумовлюється ступенем бачення творцем художньої цілісності, сконцентрованості ідейно-образної думки. Її акцентуація у художньо-практичному результаті творення й буде корегувати рівень самоактуалізації особистості.

Вищевикладене дозволяє виділити практично-дієву результативність однієї з найважливіших характеристик самореалізації, самоздійснення особистості у мистецько-творчій сфері, а саме – центрованість на завданні, на ідейно-естетичній місії тієї чи іншої художньої композиції, максимально відокремлюючись, відходячи від акцентуації виконавсько-технологічного важелю її сценічно-видовищного, концертного, або ж фестивального публічного представлення.

Надзвичайно важливо наголосити, що дієво-практичне розкриття та усталеність потенційних можливостей митця, тобто акт самоактуалізації творчої особистості, досягаються також введенням у творчий процес певних виконавсько-специфічних звершень сучасної культурно-мистецької сфери. Такого роду формотворчі, ідейно-презентативні звершення, природньо концентруються у відповідних синтетичних жанрово-видових феноменах сучасної культурно-мистецької палітри. Зокрема, такі явища як музичне сценічно-одноосібне інструментальне (вокальне) соло, театр одного актора з

поодиноким універсальним артистом або ж актором-інструменталістом моновистави, індивідуальність танцюриста як соло-представника сучасного експресивного танцю-модерн та інші художні формації у значній мірі динамізують вивільнення потенційних можливостей творця-індивідуума, активно стверджуючи процес його самоактуалізації.

Підкреслимо, що саме у таких постійно-трансформованих, та все ж таки академічних професійно-виконавських формах і відбуваються психологічно складні процеси художньо-творчої контактності, мистецької комунікації творця-особистості зі слухацькою (глядацькою) аудиторією. У цій процесії й народжується практичне вивільнення глибинно-прихованих, творчо-виконавських можливостей митця, які, наголосимо, генеруються психологічно-контактною взаємодією, взаємозбагачувальною безпосередністю акту творення між виконавцем-особистістю та слухацько-глядацькою аудиторією.

Відтак, вищевикладене дозволяє відзначити, що найголовнішою характерологічною рисою практичної динамізації внутрішніх потенцій, розкриття своєрідних можливостей митця є перенесення цільового акценту з мети особистісних досягнень на полярно інші, змістовно-надособистісні категорії буття, власне у поле зору надіндивідуальних цілей. У такому випадку питання самоактуалізації, віднайдення відповідних здібностей творця буде генеруватись із боку позаособистісної сторони, а саме – слухацько-глядацької аудиторії.

Таким чином, психологічна акцентуація художньо-свідомої практики творчо-виконавського процесу у взаємодії з динамізацією надособистісних векторів культурно-мистецької процесії являє одну з магістральних, найбільш своєрідних, самобутніх рис процесу самоактуалізації митця у світлі мистецького синтезу.

Висновки. Своєрідність самоактуалізації митця в сучасному просторі полімистецького синтезу має яскраво виражений художньо-практичний та, в цілому, дієво-комплексний характер, який задіє художньо-виконавську впевненість, емоційно-чуттєву відвертість творчо-виконавського процесу й, безумовно, переконливість художньо-творчого акту. При цьому, їх взаємодія в найбільш природній мірі досягається у відповідних творчо-індивідуальних та жанрово-видових явищах новітньої культурно-мистецької палітри, зокрема у сценічно-одноосібному акті творення, відомому як інструментальне або ж вокальне соло; у театрі одного актора

(моновистави), у сольному експресивному танці-модерн та ін. Але ж, наголосимо, що вище окреслені процеси генерують високий рівень самоактуалізації митця лише за умови творчо-дієвої акцентуації надособистісних показників, які призводять до стану децентралізації власного „я”, до продукування творцем-індивідуумом надособистісних категорій буття.

Закцентуємо, що процес особистісної децентралізації у світлі самоактуалізації митця є дієво-результативним актом для кожного артиста-творця, без виключення, в будь-якій мистецькій спеціалізації та будь-котрій художньо-видовищній сцені.

Перспективи означеного науково-дослідницького напрямку зумовлюються можливістю щодо подальшого заглиблення у процес виявлення специфіки самоактуалізації митців різних спеціалізацій сфери академічного музичного мистецтва.

Список використаних джерел і літератури:

1. Акмеологический словарь / под общ. ред. А.А. Деркача. Москва : Изд-во РАГС, 2006. 161 с.
2. Культурологічний словник / за ред. В.І. Рожка, О.В. Антоноюка. Київ : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2011. 464 с.
3. Леонтьев Д.А. Самореализация и сущностные силы человека. *Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии*. 1997. С. 156–176.
4. Маслоу А. Самоактуализация. *Психология личности*. 1982. С. 108–117.
5. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. Москва : Смысл, 1999. 425 с.

References:

1. Derkach, A.A. (Eds.). (2006). Acmeological dictionary. Moskva: RAGS [in Russian].
2. Rozhka, V.I., Antonjuka, O.V. (Eds.). (2011). The cultural dictionary. Kyjiv: NMAU im. P.I. Chajkovskjogho [in Ukrainian].
3. Leont'ev, D.A. (1997). Self-realization and the essential forces of human. *Psihologija s chelovecheskim licom: gumanisticheskaja perspektiva v postsovetskoj psihologii*, 156–176 [in Russian].
4. Maslou, A. (1982). Self-actualization. *Psihologija lichnosti*, 108–117 [in Russian].
5. Maslou, A. (1999). The new frontiers in a human nature. Moskva: Smysl [in Russian].